

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ
ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΥΠΑΤΟΣ ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΣ ΤΗΣ
ΕΝΩΣΗΣ ΓΙΑ ΘΕΜΑΤΑ
ΚΟΙΝΗΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

Βρυξέλλες, 20.3.2021
JOIN(2021) 8 final

ΚΟΙΝΗ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Εξελίξεις των πολιτικών, οικονομικών και εμπορικών σχέσεων ΕΕ-Τουρκίας

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Δεκεμβρίου του 2020¹ σημείωσε ότι η Τουρκία προχώρησε σε μονομερείς ενέργειες και προκλήσεις και έχει κλιμακώσει τη ρητορική της κατά της Ευρωπαϊκής Ένωσης, των κρατών μελών της και Ευρωπαίων ηγετών. Επιβεβαίωσε εκ νέου ότι αποτελεί στρατηγικό συμφέρον για την Ευρωπαϊκή Ένωση η ανάπτυξη μιας συνεργατικής και αμοιβαία επωφελούς σχέσης με την Τουρκία. Υπογράμμισε ότι η προσφορά ενός θετικού θεματολογίου ΕΕ-Τουρκίας εξακολουθεί να ισχύει, εφόσον η Τουρκία επιδείξει ετοιμότητα να προωθήσει μια πραγματική εταιρική σχέση με την Ένωση και τα κράτη μέλη της και να επιλύσει τις διαφορές μέσω του διαλόγου και σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο. Τόνισε επίσης ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση παραμένει προσηλωμένη στην υπεράσπιση των συμφερόντων της και των συμφερόντων των κρατών μελών της, καθώς και στην προάσπιση της περιφερειακής σταθερότητας.

Σε αυτό το πλαίσιο, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο κάλεσε τον Υπατο Εκπρόσωπο και την Επιτροπή να υποβάλουν έκθεση σχετικά με τις εξελίξεις των πολιτικών, οικονομικών και εμπορικών σχέσεων ΕΕ-Τουρκίας, καθώς και σχετικά με τα μέσα και τις επιλογές για την ακολουθητέα πορεία, συμπεριλαμβανομένης της επέκτασης του πεδίου εφαρμογής της απόφασης του Συμβουλίου, της 11ης Νοεμβρίου 2019², προς εξέταση το αργότερο κατά το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Μαρτίου του 2021. Η ακόλουθη κοινή ανακοίνωση αποτελεί απάντηση σε αυτήν την πρόσκληση. Δεν αντικαθιστά ούτε προδικάζει την επόμενη δέσμη μέτρων της Επιτροπής για τη διεύρυνση, συμπεριλαμβανομένης της έκθεσης ανά χώρα για την Τουρκία.

II. ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Το πολιτικό πλαίσιο στις σχέσεις ΕΕ-Τουρκίας έχει επιδεινωθεί σταδιακά τα τελευταία έτη, με αποτέλεσμα την ουσιαστική παύση των διαφόρων μέσων και διαδικασιών διμερούς δέσμευσης και συνεργασίας. Η εξέλιξη αυτή οφείλεται κυρίως στις τουρκικές ενέργειες στην **Ανατολική Μεσόγειο**, με τις οποίες θέτει ευθέως υπό αμφισβήτηση τα δικαιώματα της **Κυπριακής Δημοκρατίας** στις θαλάσσιες ζώνες της, καθώς και στην απότομη αύξηση των προκλητικών ενεργειών της Τουρκίας κατά της **Ελλάδας**, στην έλλειψη προόδου στη διαδικασία **διευθέτησης** του **Κυπριακού**, σε συνδυασμό με τις συναφείς απειλητικές ενέργειες και την απαξιωτική ρητορική της Τουρκίας, καθώς και στις δυναμικές τουρκικές παρεμβάσεις στις περισσότερες από τις **συγκρούσεις στην περιοχή της γειτονίας**, με τρόπους που συχνά έρχονται σε αντίθεση με τα ευρύτερα συμφέροντα της ΕΕ. Επιπλέον, η περαιτέρω επιδείνωση της **εσωτερικής κατάστασης** στην Τουρκία, ιδίως στον τομέα των θεμελιωδών δικαιωμάτων και της οικονομικής διακυβέρνησης, είχε σαφείς αρνητικές επιδράσεις στις σχέσεις της Τουρκίας με τα κράτη μέλη της ΕΕ και στο διμερές θεματολόγιο ΕΕ-Τουρκίας.

1. Ανατολική Μεσόγειος

Τα τελευταία έτη, αυξήθηκαν οι εντάσεις στην Ανατολική Μεσόγειο. Κορυφώθηκαν στα τέλη Φεβρουαρίου του 2020, όταν η Τουρκία, αντίθετα προς τη δήλωση ΕΕ-Τουρκίας του

¹ <https://www.consilium.europa.eu/media/47347/1011-12-20-euco-conclusions-el.pdf>

² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019D1894&from=GA>

Μαρτίου του 2016, ενθάρρυνε ενεργά μετανάστες και πρόσφυγες να εισέλθουν διά της βίας στην ΕΕ. Η στάση αυτή οδήγησε σε βίαιες καταστάσεις στα **ελληνικά** χερσαία και θαλάσσια σύνορα. Η κλιμάκωση της κρίσης αποτράπηκε έπειτα από έντονη διπλωματική δράση, συμπεριλαμβανομένης της επίσκεψης του Προέδρου του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και του Υπατου Εκπροσώπου/Αντιπροέδρου στην Άγκυρα και κοινής επίσκεψης των Προέδρων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στα ελληνικά σύνορα. Ακολούθησε επίσκεψη του Προέδρου Ερντογάν στις Βρυξέλλες στις αρχές Μαρτίου.

Καθόλη τη διάρκεια του έτους, οι τουρκικές αρχές συνέχισαν τη μη εγκεκριμένη αποστολή σκαφών γεώτρησης ή ερευνητικών σκαφών στις θαλάσσιες ζώνες της **Κυπριακής Δημοκρατίας**.

Η αμφισβήτηση που εκφράζει η Τουρκία προς την **Ελλάδα** για τα θαλάσσια σύνορα στο Αιγαίο και την Ανατολική Μεσόγειο παρέμεινε βασική αιτία προστριβών. Τον Αύγουστο και τον Οκτώβριο, η Τουρκία απέστειλε σεισμογραφικό σκάφος κοντά στο Καστελλόριζο, κλιμακώνοντας τις εντάσεις σχεδόν μέχρι την πιθανή σύγκρουση μεταξύ των δύο συμμάχων του ΝΑΤΟ. Οι ενέργειες αυτές συνοδεύτηκαν από άφθονη ανταγωνιστική ρητορική αμφισβήτησης των δικαιωμάτων τόσο της Κυπριακής Δημοκρατίας όσο και της Ελλάδας. Το τουρκικό ναυτικό συνόδευε τα σκάφη γεώτρησης κατά τη διάρκεια των εργασιών τους. Οι ενέργειες στη θάλασσα περιλάμβαναν στρατιωτικούς ελιγμούς και οδήγησαν σε περιστατικά με κράτη μέλη.

Όσον αφορά την **Ελλάδα**, η υπογραφή διμερούς μνημονίου συμφωνίας για την οριοθέτηση των θαλάσσιων περιοχών δικαιοδοσίας μεταξύ της Τουρκίας και της κυβέρνησης εθνικής ενότητας της Λιβύης, τον Νοέμβριο του 2019, αύξησε περαιτέρω τις εντάσεις. Στο μνημόνιο αυτό δεν λαμβάνονταν υπόψη τα δικαιώματα των νήσων της Ελλάδας στις εν λόγω περιοχές. Σημειώθηκε περαιτέρω απότομη αύξηση άλλων προκλητικών ενεργειών της Τουρκίας απέναντι στην Ελλάδα, ιδίως τουρκικών υπερπτήσεων πάνω από ελληνικές κατοικημένες περιοχές, καθώς και απειλητικών ναυτικών ασκήσεων και αντίστοιχης ρητορικής καθόλο το έτος. Αν και ελληνοτουρκικά θαλάσσια ζητήματα υπάρχουν εδώ και πολύ καιρό, ο διάλογος για την αντιμετώπισή τους διακόπηκε το 2016, ενώ το 2020 ήταν έτος συνεχών αναζωπυρώσεων και συνεχών εντάσεων, οι οποίες οδήγησαν το ΝΑΤΟ να δρομολογήσει συνομιλίες για την αποκλιμάκωση της έντασης μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Δεκεμβρίου του 2020, μολονότι καταδίκασε και πάλι τις τουρκικές προκλητικές ενέργειες κατά την προηγούμενη περίοδο, υπογράμμισε ταυτόχρονα τη σημασία των σχέσεων ΕΕ-Τουρκίας και προσέφερε **προοπτική επανέναρξης της συνεργασίας** εφόσον η Τουρκία παύσει να ακολουθεί ανταγωνιστική πορεία. Ανέφερε επίσης ότι θα εξετάζονταν και **άλλες επιλογές**, αν αυτό δεν συνέβαινε.

Η κατάσταση άρχισε να αλλάζει προς τα τέλη του έτους. Η Τουρκία εξέφρασε την εν γένει ικανοποίησή της για τα συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Δεκεμβρίου και άρχισε να στέλνει μηνύματα σχετικά με τη σημασία που αποδίδει στη σχέση με την Ευρωπαϊκή Ένωση και τα κράτη μέλη της. Σήμερα έχουν παύσει οι αποστολές τουρκικών σκαφών που δημιουργούσαν ένταση, ενώ συνεχίζονται τα μηνύματα για επανέναρξη της συνεργασίας. Έχει δημιουργηθεί θετική δυναμική για διάλογο και διαπραγματεύσεις και έχουν ξεκινήσει εκ νέου τα πρώτα βήματα για τις δύο κύριες διαπραγματευτικές διαδικασίες: η επανέναρξη διερευνητικών συνομιλιών για θαλάσσια θέματα μεταξύ Ελλάδας και

Τουρκίας στις 25 Ιανουαρίου και ο διάλογος για την εκ νέου δρομολόγηση της διευθέτησης του Κυπριακού, για τον οποίο έχουν πλέον προγραμματιστεί άτυπες συνομιλίες (27-29 Απριλίου στη Γενεύη).

Η οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας και των αποκλειστικών οικονομικών ζωνών θα πρέπει να αντιμετωπιστεί μέσω διαλόγου και διαπραγματεύσεων καλή τη πίστει, σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, συμπεριλαμβανομένης της UNCLOS, με προσφυγή, εφόσον χρειαστεί, στο Διεθνές Δικαστήριο. Στο ανωτέρω πλαίσιο, η αταλάντευτη προσήλωση στις σχέσεις καλής γειτονίας και στην ειρηνική επίλυση των διαφορών παραμένει ουσιαστικής σημασίας.

Ο Ύπατος Εκπρόσωπος έχει καταβάλει διαρκείς προσπάθειες να δημιουργήσει ευνοϊκό περιβάλλον για βιώσιμη αποκλιμάκωση στην περιοχή. Με την απόσυρση του τουρκικού σεισμογραφικού σκάφους «Oğuz Reis» κατέστη δυνατή η επανέναρξη των ελληνοτουρκικών απευθείας διερευνητικών συνομιλιών στις 25 Ιανουαρίου 2021. Ο τελευταίος γύρος συνομιλιών (62^{ος}) πραγματοποιήθηκε στις 16 Μαρτίου 2021 στην Αθήνα, και ακολούθησαν πολιτικές διαβουλεύσεις (17 Μαρτίου) σε επίπεδο ανώτερων αξιωματούχων. Είναι αναγκαίο να διαπιστωθεί η διαρκής αξιοπιστία της Τουρκίας όσον αφορά τη στάση της στην Ανατολική Μεσόγειο, χωρίς οπισθοδρομήσεις, για να αποδειχθεί ότι οι προθέσεις που εκφράζονται είναι γνήσιες και για να διασφαλιστεί η διατήρηση της ευρύτερης αποκλιμάκωσης στην περιοχή. Πρόσφατα περιστατικά ήσσονος σημασίας μας υπενθυμίζουν ότι η αποκλιμάκωση είναι ακόμη επισφαλής και χρειάζεται να παγιωθεί.

2. Το Κυπριακό

Η διευθέτηση του Κυπριακού αποτελεί βασικό στοιχείο των έντονων διαφωνιών της Τουρκίας με την ΕΕ στην Ανατολική Μεσόγειο. Κατά τη διάρκεια του 2020, οι ελπίδες για πρόοδο στη διαδικασία διευθέτησης του Κυπριακού χρειάστηκε να μετατεθούν για μετά τις εκλογές της τουρκοκυπριακής κοινότητας τον Οκτώβριο – Νοέμβριο του 2020. Το προεκλογικό κλίμα οδήγησε σε αύξηση της πολωτικής ρητορικής και των προκλήσεων, οι οποίες ώθησαν την ΕΕ να αντιδράσει έντονα, όπως αποτυπώνεται στα συμπεράσματα του Συμβουλίου και του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου.

Από την έναρξη της θητείας του, και ιδίως κατά τις επισκέψεις του στην Κύπρο τον Ιούνιο του 2020 και τον Μάρτιο του 2021, ο Ύπατος Εκπρόσωπος/Αντιπρόεδρος έχει εκφράσει την πλήρη στήριξή του προς τον Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών (ΓΓΗΕ) με στόχο την ταχεία επανέναρξη των **συναμιλιών για τη διευθέτηση του Κυπριακού**. Οι προσπάθειες της Υπηρεσίας του ΓΓΗΕ συνεχίστηκαν αμείωτες παρά τις μονομερείς ενέργειες στην περίκλειστη περιοχή των **Βαρωσίων**, καθώς και επανειλημμένες δηλώσεις με τις οποίες αμφισβητείται ευθέως η συμφωνηθείσα βάση για την επίλυση του κυπριακού προβλήματος, όπως προβλέπεται από τις σχετικές αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών (ΑΣΑΗΕ), η τελευταία από τις οποίες εγκρίθηκε στις 29 Ιανουαρίου 2021 (ΑΣΑΗΕ 2561). Τόσο η ΕΕ όσο και τα Ηνωμένα Έθνη ζήτησαν από την Τουρκία να αναστρέψει τις μονομερείς ενέργειες στις οποίες προέβη τον Νοέμβριο του 2020 στα Βαρώσια (άνοιγμα της περίκλειστης παραλιακής περιοχής).

Μετά τις ειρηνευτικές συνομιλίες στο Crans Montana το 2017, τα Ηνωμένα Έθνη συνέχισαν να συνεργάζονται «με την Ευρωπαϊκή Ένωση υπό την ιδιότητά της ως παρατηρητή στη διάσκεψη για την Κύπρο» και η ΕΕ διατήρησε πολύ στενή επαφή με τους εκπροσώπους της σύνθεσης 5 + 1. Η ΕΕ είναι προσηλωμένη σε μια δίκαιη, συνολική και βιώσιμη διευθέτηση του κυπριακού προβλήματος, συμπεριλαμβανομένων των εξωτερικών πτυχών του, στο

πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών και σύμφωνα με τις σχετικές αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, με βάση τις αρχές στις οποίες έχει θεμελιωθεί η ΕΕ. Οι συνομιλίες μεταξύ των δύο κοινοτήτων, με τελική κατάληξη μια συμφωνία, είναι ουσιώδους σημασίας για τη μείωση των εντάσεων στην Ανατολική Μεσόγειο. Μεταξύ των μερών έχουν ανταλλαχθεί διάφορες προτάσεις για **μέτρα οικοδόμησης εμπιστοσύνης**, μεταξύ άλλων όσον αφορά τη **συμμετοχή στα έσοδα από την εκμετάλλευση υδρογονανθράκων**, και η ΕΕ εξακολουθεί να είναι έτοιμη να διευκολύνει τις απαραίτητες τεχνικές εργασίες σε αυτό το πλαίσιο. Τα θετικά αποτελέσματα που σχετίζονται με πρακτικά και ζωτικά ζητήματα για την τουρκοκυπριακή κοινότητα —όπως η διευκόλυνση εξαγωγών Χαλλουμιού/Hellim και η διανομή εμβολίων κατά της νόσου COVID-19— θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε ένα περιβάλλον ευνοϊκό για περισσότερη εμπιστοσύνη³. Η δέσμευση και η στήριξη της ΕΕ για το κυπριακό ζήτημα αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την άμβλυνση των εντάσεων στην περιοχή. Είναι σαφές ότι η μη αναγνώριση της Κυπριακής Δημοκρατίας από την Τουρκία εξακολουθεί να έχει ως αποτέλεσμα τον αποκλεισμό διαφορετικών κατευθύνσεων συνεργασίας. Ελλείψει λύσης στο κυπριακό ζήτημα, η εξομάλυνση των σχέσεων ΕΕ-Τουρκίας θα συνεχίσει να αποτελεί ιδιαίτερη πρόκληση.

3. Διάσκεψη για την Ανατολική Μεσόγειο

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ανέθεσε επίσης στον ύπατο εκπρόσωπο/αντιπρόεδρο να οργανώσει μια πολυμερή περιφερειακή διάσκεψη, με τη συμμετοχή της Τουρκίας, ως μέρος ενός ευρύτερου μέτρου οικοδόμησης εμπιστοσύνης. Ο ΥΕ/ΑΠ συνέχισε τις προπαρασκευαστικές εργασίες για μια **διάσκεψη για την Ανατολική Μεσόγειο**, μέσω αρχικών συνομιλιών για να διερευνηθούν οι τρόποι υλοποίησής της (πεδίο, συμμετοχή, διαδικασία και χρονοδιάγραμμα) και πιθανά θέματα χωρίς να προδικάζεται οποιαδήποτε απόφαση της ΕΕ σχετικά με τη δυνατότητα πραγματοποίησης ή μη πραγματοποίησης της διάσκεψης. Τίποτα δεν έχει ακόμη συμφωνηθεί. Οι σαφείς αντιδράσεις άλλων πιθανών συμμετεχόντων δείχνουν ότι, εκτός εάν μεταβληθούν σημαντικά οι συνθήκες στην περιοχή, δεν φαίνεται πιθανό να πραγματοποιηθεί τέτοια διάσκεψη βραχυπρόθεσμα.

4. Η ευρύτερη περιοχή

Η όλο και πιο διεκδικητική εξωτερική πολιτική της Τουρκίας έρχεται σε σύγκρουση με τις προτεραιότητες της ΕΕ στο πλαίσιο της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφαλείας (ΚΕΠΠΑ). Ενώ το θεσμικό πλαίσιο που επιτρέπει τη συμμετοχή της Τουρκίας στην ΚΕΠΠΑ και στην Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας (ΚΠΑΑ) έχει τεθεί σε εφαρμογή, το 2020 η Τουρκία σημείωσε χαμηλό ποσοστό ευθυγράμμισης της τάξης του 11 %. Η Τουρκία εξακολούθησε να μην ευθυγραμμίζεται με τις περισσότερες αποφάσεις του Συμβουλίου (περιοριστικά μέτρα), οι οποίες αφορούσαν, μεταξύ άλλων, τη Ρωσία, τη Βενεζουέλα, τη Συρία και τη Λιβύη, καθώς και με τις δηλώσεις της ΕΕ όπως αυτή για το Ναγκόρνο Καραμπάχ.

Ο τελευταίος πολιτικός διάλογος υψηλού επιπέδου ΕΕ-Τουρκίας, μεταξύ άλλων και για τις ΚΕΠΠΑ/ΚΠΑΑ, πραγματοποιήθηκε στην Άγκυρα τον Νοέμβριο του 2018 και ο τελευταίος

³ Η Επιτροπή έχει δρομολογήσει την έκδοση των νομικών πράξεων για την καταχώριση του Χαλλουμιού/Hellim ως Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης, με τις οποίες δίνεται η δυνατότητα εμπορίας πέρα από την Πράσινη Γραμμή Χαλλουμιού/Hellim παραγόμενου στην τουρκοκυπριακή κοινότητα, με την προϋπόθεση ότι το τυρί πληροί το σχετικό κεκτημένο της ΕΕ. Οι αποφάσεις θα τονώσουν τη βελτίωση των προτύπων υγείας και των υγειονομικών προτύπων στην τουρκοκυπριακή κοινότητα, θα αποφέρουν σημαντικά οικονομικά οφέλη και στις δύο κοινότητες και θα προωθήσουν τη στενότερη συνεργασία και την οικοδόμηση εμπιστοσύνης μεταξύ τους.

διάλογος σε επίπεδο πολιτικών διευθυντών διεξήχθη τον Σεπτέμβριο του 2019. Πολλά κράτη μέλη διατηρούν ισχυρούς διμερείς δεσμούς με την Τουρκία σε θέματα εξωτερικής πολιτικής, ασφάλειας και άμυνας. Ενόψει της όλο και πιο ενεργής και διεκδικητικής εξωτερικής πολιτικής της Τουρκίας, πρέπει να συνεχιστεί η ουσιαστική συνεργασία για την αποκλιμάκωση περαιτέρω εντάσεων και τη θέσπιση μέτρων οικοδόμησης εμπιστοσύνης στην **ευρύτερη περιοχή**. Κατά την περίοδο Ιανουαρίου - Μαρτίου 2021, η ΕΕ και η Τουρκία ξεκίνησαν διπλωματικό διάλογο με σκοπό την επίτευξη βαθύτερης κατανόησης των αντίστοιχων συμφερόντων και την εξεύρεση πιθανών, αμοιβαία επωφελών και βιώσιμων λύσεων, ειδικότερα για δύο πεδία όπου διακυβεύονται τα άμεσα συμφέροντα της ΕΕ στη Λιβύη και τη Συρία.

Είναι σαφές ότι, από τη στιγμή της ενεργού **στρατιωτικής** επέμβασης της Τουρκίας στη Συρία και τη Λιβύη, η Τουρκία εφάρμοσε τη δική της εξωτερική πολιτική χωρίς να λαμβάνει υπόψη τα ευρύτερα συμφέροντα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μεταξύ άλλων και τις ανησυχίες της ΕΕ όσον αφορά την ασφάλεια.

Η στρατιωτική στήριξη που παρέχει η Τουρκία στη **Λιβύη**, μεταξύ άλλων με την ανάπτυξη ξένων μαχητών επιτόπου, καθώς και οι συνεχείς επικρίσεις της και η έλλειψη συνεργασίας με την επιχείρηση IRINI είναι επιζήμιες για την αποτελεσματική συνεισφορά της ΕΕ στην εφαρμογή του εμπάργκο όπλων του ΟΗΕ, ενώ έχουν οδηγήσει σε αντικρουόμενες προσεγγίσεις στη Λιβύη. Μετά τον σχηματισμό νέας κυβέρνησης ευρείας αντιπροσώπευσης, η οποία έλαβε την εμπιστοσύνη της Βουλής των Αντιπροσώπων στις 10 Μαρτίου και ορκίστηκε στις 15 Μαρτίου 2021, είναι σημαντικό συνεργαστεί με τις νέες αρχές και να υποστηρίξει εποικοδομητικά τα επόμενα βήματα. Αυτά αφορούν, ειδικότερα, την ταχεία παράδοση της εξουσίας στις νέες αρχές, την επανένωση των θεσμών, την προετοιμασία των εκλογών που προγραμματίζονται για τις 24 Δεκεμβρίου 2021, την πλήρη εφαρμογή της συμφωνίας για την κατάπαυση των εχθροπραξιών του Οκτωβρίου 2020 και μια πραγματική διαδικασία εθνικής συμφιλίωσης. Ως ένας σημαίνων παράγων στη Λιβύη, η συνεργασία της Τουρκίας με τα Ηνωμένα Έθνη και τους άλλους περιφερειακούς και διεθνείς παράγοντες θα είναι ουσιαστικής σημασίας για να σημειωθεί πρόοδος σε όλες τις πτυχές αυτής της απαιτητικής διαδικασίας και ειδικότερα σε ό,τι αφορά την πολιτική διαδικασία, την οικονομία και την ασφάλεια.

Ως άμεσος γείτονας η Τουρκία επιθυμεί μια σταθερή και ευημερούσα **Συρία**, που αποτελεί κοινό στόχο με την ΕΕ. Η διατήρηση της εδαφικής ακεραιότητας της Συρίας και η προώθηση μιας ειρηνικής διευθέτησης της σύγκρουσης μέσω πολιτικής διαδικασίας υπό την αιγίδα του ΟΗΕ είναι υψίστης σημασίας.

Η ΕΕ και η Τουρκία συμφωνούν σχετικά με την ανάγκη επίσπευσης των εργασιών της Συνταγματικής Επιτροπής και άλλων στοιχείων της απόφασης 2254 του ΣΑΗΕ, όπως η απελευθέρωση των συλληφθέντων και οι προσπάθειες προώθησης της λογοδοσίας για εγκλήματα πολέμου στη Συρία. Η ΕΕ ενθαρρύνει την Τουρκία να εξασφαλίσει τη συμμετοχή του Εθνικού Συμβουλίου της Συρίας (SNC) που αντιπροσωπεύει την αντιπολίτευση. Η Τουρκία κατέβαλε σημαντικές προσπάθειες για τη διατήρηση του καθεστώτος κατάπαυσης των εχθροπραξιών στη βορειοδυτική Συρία (Ιντλίμπ) και τη διευκόλυνση της διέλευσης της διασυνοριακής ανθρωπιστικής βοήθειας ευρείας κλίμακας μέσω της Τουρκίας προς τη βορειοδυτική Συρία. Εξακολουθεί να φιλοξενεί τουλάχιστον 3,6 εκατομμύρια πρόσφυγες από τη Συρία.

Ωστόσο, οι στρατιωτικές ενέργειες της Τουρκίας, μεταξύ άλλων και μέσω παραστρατιωτικών ομάδων που υποστηρίζει η Τουρκία, στη βόρεια Συρία, ιδίως στα βορειοανατολικά, προκάλεσαν μαζικές εκτοπίσεις, ενώ αναφέρθηκαν και παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων του άμαχου πληθυσμού. Η πρόσβαση των διεθνών οργανισμών παροχής βοήθειας παραμένει περιορισμένη, ενώ η τουρκική Ερυθρά Ημισέληνος εξακολουθεί να διαδραματίζει κυρίαρχο ρόλο.

Η επανεγκατάσταση από την Τουρκία Σύρων προσφύγων σε πρώην κουρδικές περιοχές εξακολουθεί να αποτελεί πρόβλημα. Η ενδεχόμενη επιστροφή προσφύγων στη χώρα πρέπει να είναι ασφαλής, εθελούσια και με αξιοπρεπείς συνθήκες και να πραγματοποιηθεί μετά από διαβούλευση με την Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες (UNHCR) και σύμφωνα με τις παραμέτρους και τις αρχές της.

Η Τουρκία δραστηριοποιείται επίσης στρατιωτικά στο βόρειο **Ιράκ**, με επιθέσεις κατά του Εργατικού Κόμματος του Κουρδιστάν (PKK).

Ενώ η ΕΕ θεωρεί το PKK τρομοκρατική οργάνωση, οι χώρες της περιοχής ενθαρρύνονται να συντονίζουν σε διμερές επίπεδο τις δραστηριότητες καταπολέμησης της τρομοκρατίας, καθώς και να ενεργούν αναλογικά και με πλήρη σεβασμό του κράτους δικαίου.

Η πιο πρόσφατη υποστήριξη εκ μέρους της Τουρκίας των στρατιωτικών ενεργειών στον Καύκασο κατά τις εχθροπραξίες για το **Ναγκόρνο Καραμπάχ** έχει εγείρει περαιτέρω ερωτήματα σχετικά με τον περιφερειακό ρόλο της Τουρκίας. Ξεκίνησε από την προώθηση ειρηνικής διευθέτησης και υποστήριξε την προώθηση της στρατιωτικής λύσης του Αζερμπαϊτζάν. Τα σύνορα μεταξύ Τουρκίας και Αρμενίας είναι κλειστά από τον Απρίλιο του 1993. Η ΕΕ ενθαρρύνει την Τουρκία να ανοίξει τα σύνορά της με την Αρμενία.

Τον Δεκέμβριο του 2020, η Τουρκία πρότεινε τη σύσταση περιφερειακής ομάδας συνεργασίας που θα περιλάμβανε την Αρμενία, το Αζερμπαϊτζάν, τη Γεωργία, το Ιράν, τη Ρωσία και την Τουρκία. Η ΕΕ εξακολουθεί να υποστηρίζει πλήρως τις προσπάθειες της διεθνούς σύνθεσης της Ομάδας Μινσκ του Οργανισμού για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ) υπό την ηγεσία των συμπροέδρων της και αναμένει από την Τουρκία να ευθυγραμμιστεί με την ΕΕ ως προς αυτό.

5. Συνεργασία για την Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας και την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας

Η Τουρκία είναι βασικός παράγοντας στον τομέα της ασφάλειας και της άμυνας. Ωστόσο, η μη αναγνώριση της Κυπριακής Δημοκρατίας, η ευρεία ερμηνεία εκ μέρους της Τουρκίας του συμφωνηθέντος πλαισίου του 2003 (ρυθμίσεις «Βερολίνο +») και η στενή ερμηνεία της όσον αφορά το πλαίσιο συνεργασίας ΕΕ-NATO δημιουργούν πρακτικές και επιχειρησιακές δυσκολίες, μεταξύ άλλων και για την περαιτέρω ανάπτυξη μιας αυθεντικής σχέσης μεταξύ των δύο οργανισμών ΕΕ-NATO. Η Τουρκία εξακολουθεί να ζητά τη συμμετοχή της σε αμυντικές πρωτοβουλίες της ΕΕ [μόνιμη διαρθρωμένη συνεργασία (PESCO), Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας (ETA)]. Όσον αφορά την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, η διμερής συνεργασία μεταξύ των υπηρεσιών ασφαλείας της Τουρκίας και των κρατών μελών της ΕΕ είναι ικανοποιητική. Ωστόσο, το φθινόπωρο του 2019, η Τουρκία ζήτησε να αναβληθεί ο τακτικός διάλογος για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας με την ΕΕ μετά την καταδίκη εκ μέρους της τελευταίας της στρατιωτικής επιχείρησης της Τουρκίας στην βορειοανατολική

Συρία και την υιοθέτηση του πλαισίου για περιοριστικά μέτρα σχετικά με την Ανατολική Μεσόγειο.

III. ΔΙΜΕΡΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΗΣ ΕΕ ΚΑΙ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ

1. Συμφωνία σύνδεσης

Η **συμφωνία σύνδεσης** του 1963 είναι το γενικό νομικό πλαίσιο που διαρθρώνει τις σχέσεις ΕΕ-Τουρκίας. Αποσκοπεί στο να προωθήσει την ενίσχυση των εμπορικών και οικονομικών σχέσεων μεταξύ της ΕΕ και της Τουρκίας, και να καθιερώσει προοδευτικά μια τελωνειακή ένωση.

Ενώ επέτυχε στη δημιουργία μιας σταθερής βάσης για τις διμερείς σχέσεις μας, με ισχυρές και αυξανόμενες πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές ανταλλαγές, η συμφωνία σύνδεσης αντιμετώπισε σειρά σοβαρών ζητημάτων με την πάροδο του χρόνου. Το ανεπίλυτο ζήτημα της Κύπρου είχε κάποιον αντίκτυπο από τη στιγμή της προσχώρησης της Κυπριακής Δημοκρατίας στην ΕΕ το 2004. Η Τουρκία αποφάσισε τον Ιούλιο του 2005 να μην εφαρμόσει το πρόσθετο πρωτόκολλο της συμφωνίας σύνδεσης που επεκτείνει την τελωνειακή της ένωση με την ΕΕ στην Κυπριακή Δημοκρατία. Αυτή η μονομερής απόφαση είχε ως αποτέλεσμα την απόφαση του Συμβουλίου του 2006 σχετικά με το μπλοκάρισμα του ανοίγματος οκτώ κεφαλαίων των διαπραγματεύσεων προσχώρησης και το κλείσιμο όλων των κεφαλαίων, την οποία ακολούθησε το διμερές μπλοκάρισμα έξι κεφαλαίων διαπραγμάτευσης από την Κυπριακή Δημοκρατία το 2009. Η Τουρκία δεν επιτρέπει τις άμεσες εμπορικές συναλλαγές μεταξύ της Κυπριακής Δημοκρατίας και της Τουρκίας, τις απευθείας αεροπορικές και θαλάσσιες συνδέσεις, ή οποιαδήποτε άλλη απευθείας σύνδεση.

Επιπλέον, η Τουρκία εμποδίζει την προσχώρηση της Κυπριακής Δημοκρατίας σε πολλούς διεθνείς οργανισμούς, συμπεριλαμβανομένου του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης. Το γεγονός ότι η Τουρκία δεν αναγνωρίζει την Κύπρο εμποδίζει επίσης την απευθείας ανταλλαγή πληροφοριών με την Τουρκία (π.χ. στο πλαίσιο της δικαστικής συνεργασίας ή της καταπολέμησης της φοροδιαφυγής), καθώς και την ομαλή λειτουργία της τελωνειακής ένωσης.

Υπό το πρίσμα των μη εγκεκριμένων γεωτρήσεων της Τουρκίας στην Ανατολική Μεσόγειο, τον Ιούλιο του 2019 το Συμβούλιο αποφάσισε να αναστείλει *επί του παρόντος* το Συμβούλιο Σύνδεσης ΕΕ-Τουρκίας. Επίσης δεν πραγματοποιήθηκαν οι προπαρασκευαστικές επιτροπές σύνδεσης, στις οποίες η προεδρία ασκείται σε επίπεδο ανώτερων υπαλλήλων. Η τεχνική συνεργασία στο πλαίσιο οκτώ τομεακών υποεπιτροπών συνεχίζεται.

2. Διαπραγματεύσεις προσχώρησης, κριτήρια και προενταξιακή βοήθεια

Η Τουρκία αποτελεί υποψήφια χώρα από το 1999. **Οι διαπραγματεύσεις προσχώρησης** άρχισαν το 2005. Μέχρι σήμερα έχουν ανοίξει 16 από τα 35 κεφάλαια (το τελευταίο από αυτά το 2016), και ένα κεφάλαιο έχει κλείσει. Υπό το πρίσμα της συνεχιζόμενης και σοβαρής οπισθοδρόμησης όσον αφορά τις βασικές αρχές και αξίες της ΕΕ, το Συμβούλιο σημείωσε, τον Ιούνιο του 2018 και τον Ιούνιο του 2019, ότι η Τουρκία εξακολούθησε να απομακρύνεται από την Ευρωπαϊκή Ένωση και, γι' αυτόν τον λόγο, οι διαπραγματεύσεις προσχώρησης της Τουρκίας *«έχουν ουσιαστικά αδρανήσει και δεν μπορεί να εξεταστεί το άνοιγμα ή το κλείσιμο άλλων κεφαλαίων.»*

Τα γεγονότα που οδήγησαν στην εν λόγω εκτίμηση εξακολουθούν να ισχύουν. Συνεχίζει να υπάρχει **σημαντική οπισθοδρόμηση όσον αφορά τις μεταρρυθμίσεις** στους βασικούς τομείς της διαδικασίας προσχώρησης. Ιδίως μετά την απόπειρα πραξικοπήματος το 2016, σημειώνεται συνεχής επιδείνωση όσον αφορά το κράτος δικαίου, τον σεβασμό των

ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης, ενώ ταυτόχρονα αυξάνεται η συγκέντρωση της εξουσίας. Η τάση αυτή ενισχύθηκε περαιτέρω μετά την έναρξη ισχύος του νέου προεδρικού συστήματος το 2018. Πολλοί από τους ελέγχους και τις ισορροπίες του δημοκρατικού συστήματος επηρεάστηκαν σημαντικά. Η κυβέρνηση αναδιαμόρφωσε το κράτος και τους δημόσιους θεσμούς, υπονομεύοντας την ανεξαρτησία τους. Ο ρόλος του Κοινοβουλίου αποδυναμώθηκε ιδιαίτερα.

Επιπλέον, καθαιρέθηκαν 59 από τους 65 δημοκρατικά εκλεγμένους δημάρχους του φιλοκουρδικού Δημοκρατικού Κόμματος των Λαών (HDP) και αντικαταστάθηκαν από έμπιστα πρόσωπα που διόρισε η κυβέρνηση. Στις 17 Μαρτίου, ο εισαγγελέας του Ακρωτικού Δικαστηρίου ζήτησε επισήμως τη διάλυση του κόμματος HDP.

Η νομοθεσία, στην πλειονότητά της, εγκρίνεται με επείγουσες διαδικασίες χωρίς τη δέουσα συμμετοχή των ενδιαφερόμενων μερών και τη διαβούλευση με αυτά. Η ανεξαρτησία των ρυθμιστικών αρχών έχει τεθεί σε κίνδυνο λόγω της καθιέρωσης του προεδρικού συστήματος.

Η πολιτική πίεση που ασκείται σε δικαστές και εισαγγελείς έχει σημαντικό αρνητικό αντίκτυπο στην ανεξαρτησία της **δικαιοσύνης**. Οι αρχές θέτουν υπό κράτηση άτομα, όπως δημοσιογράφοι, φοιτητές, δικηγόροι, πολιτικοί της αντιπολίτευσης και ακτιβιστές, ασκούν διώξεις και προχωρούν σε καταδίκες εις βάρος τους, κυρίως βάσει υπερβολικά ευρέων κατηγοριών που σχετίζονται με την τρομοκρατία. Οι τουρκικές αρχές αρνούνται επίσης να εφαρμόσουν τις τελικές αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένων αυτών που αφορούν την απελευθέρωση του Osman Kavala και του Selahattin Demirtas, παρά τα ψηφίσματα που ενέκρινε η Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης. Στις 2 Μαρτίου, η Τουρκία ενέκρινε νέο σχέδιο δράσης για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Ωστόσο, στο εν λόγω σχέδιο δράσης δεν λαμβάνονται υπόψη οι βασικές ελλείψεις που έχουν εντοπιστεί όσον αφορά τα ανθρώπινα δικαιώματα, την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης και, συνολικά, την κατάσταση του κράτους δικαίου.

Οι διμερείς σχέσεις με αρκετά κράτη μέλη της ΕΕ εξακολουθούν να είναι τεταμένες, μεταξύ άλλων λόγω της ενίοτε επιθετικής ρητορικής των τουρκικών αρχών και **των προσπαθειών παρέμβασης** σε αποφάσεις εσωτερικής πολιτικής.

Κονδύλιο ύψους σχεδόν 4,5 δισ. EUR διατέθηκε αρχικά για το πρόγραμμα για την Τουρκία στο πλαίσιο του **Μηχανισμού Προενταξιακής Βοήθειας** για την περίοδο 2014-2020. Η χρηματοδότηση μειώθηκε σταδιακά από το 2017 λόγω της χαμηλής απορρόφησης και της σοβαρής οπισθοδρόμησης της Τουρκίας στους τομείς του κράτους δικαίου, των θεμελιωδών δικαιωμάτων και της μεταρρύθμισης της δημόσιας διοίκησης, καθώς και λόγω των παράνομων δραστηριοτήτων γεώτρησης στην Ανατολική Μεσόγειο. Συνολικά, η μείωση αυτή ανήλθε σε τριάντα τοις εκατό του ποσού που είχε αρχικά προβλεφθεί το 2014. Αρχής γενομένης από το 2017, η Επιτροπή επανεστίασε τη χρηματοδοτική στήριξη της ΕΕ σε τομείς που αντικατοπτρίζουν βασικές αρχές και προτεραιότητες της ΕΕ, όπως η δημοκρατία και το κράτος δικαίου, η στήριξη της κοινωνίας των πολιτών (34 εκατ. EUR το 2020) και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, οι ανταλλαγές μεταξύ των λαών και άλλοι τομείς συμφερόντων της ΕΕ (ενέργεια, κλιματική αλλαγή, μετανάστευση). Η Επιτροπή μείωσε επίσης το μερίδιο πόρων που διαχειρίζονται άμεσα οι τουρκικές αρχές.

Με την επιφύλαξη της έναρξης ισχύος των νομικών βάσεων του **πολυετούς δημοσιονομικού πλαισίου 2021-2027**, έχει **ξεκινήσει** προσωρινός προγραμματισμός για τα έτη 2021 και 2022 στο πλαίσιο του νέου **Μηχανισμού Προενταξιακής Βοήθειας (ΜΠΒ ΙΙΙ)**. Στο πλαίσιο της

νέας αυτής βοήθειας θα δοθεί έμφαση στη στήριξη βασικών μεταρρυθμίσεων και αξιών, όπως τονίζεται στις ετήσιες εκθέσεις της Επιτροπής για την Τουρκία.

3. Μετανάστευση και η δήλωση ΕΕ-Τουρκίας του 2016

Με τη **δήλωση ΕΕ-Τουρκίας του Μαρτίου του 2016**⁴ παρέχεται το γενικό πλαίσιο για τη συνεργασία ΕΕ-Τουρκίας στον τομέα της μετανάστευσης. Η δήλωση βασίστηκε στο κοινό σχέδιο δράσης ΕΕ-Τουρκίας, της 29ης Νοεμβρίου 2015, και ήταν αποτέλεσμα της δράσης που ανέλαβε η ΕΕ προκειμένου, αφενός, να τεθεί σε εφαρμογή ένα σύστημα αποτελεσματικής διαχείρισης της μετανάστευσης και, αφετέρου, να αποφευχθεί μια ανθρωπιστική κρίση. Στόχος ήταν η αποκατάσταση της νόμιμης και ομαλής λειτουργίας του συστήματος εισδοχής, ο τερματισμός της παράτυπης μετανάστευσης από την Τουρκία προς την ΕΕ, η αποτροπή της απώλειας ζωών, η ανάληψη δράσης κατά των δικτύων παράνομης διακίνησης μεταναστών και η βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των Σύριων προσφύγων στην Τουρκία μέσω ολοκληρωμένης συνεργασίας μεταξύ της ΕΕ και της Τουρκίας.

Από την έναρξη της εφαρμογής της δήλωσης ΕΕ-Τουρκίας, έχει μειωθεί σημαντικά ο αριθμός των **παράτυπων διελεύσεων** από την Τουρκία προς την Ελλάδα⁵. Παρά το γεγονός ότι εξακολουθούν να σημειώνονται τραγικά συμβάντα, ο αριθμός των ζωών που χάνονται στο Αιγαίο πέλαγος έχει επίσης μειωθεί σημαντικά.

Στα τέλη του Φεβρουαρίου του 2020, παράγοντες στην Τουρκία προέτρεπαν τους μετανάστες να ακολουθήσουν τη χερσαία οδό προς την Ευρώπη μέσω της Ελλάδας. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία ενός άτυπου καταυλισμού στα ελληνοτουρκικά σύνορα, όπου διέμενε μεγάλος αριθμός μεταναστών και προσφύγων υπό άθλιες συνθήκες. Τόσο κατά την έκτακτη σύνοδο του Συμβουλίου Υπουργών Εσωτερικών της ΕΕ, στις 4 Μαρτίου 2020, όσο και κατά την έκτακτη σύνοδο του Συμβουλίου Υπουργών Εξωτερικών της ΕΕ, στις 6 Μαρτίου 2020, η ΕΕ επανέλαβε ότι η Τουρκία πρέπει να συμμορφωθεί πλήρως με τη δήλωση ΕΕ-Τουρκίας. Το Συμβούλιο κάλεσε επίσης την τουρκική κυβέρνηση, όλους τους επιτόπου παράγοντες και όλες τις επιτόπου οργανώσεις να μεταφέρουν το μήνυμα ότι οι μετανάστες δεν θα πρέπει να ενθαρρύνονται να επιχειρούν παράνομες διελεύσεις διά ξηράς ή διά θαλάσσης, καθώς και να παρεμποδίσουν τη διάδοση ψευδών πληροφοριών. Η ΕΕ, μολονότι αναγνώρισε την αυξημένη μεταναστευτική επιβάρυνση και τους συναφείς κινδύνους που αντιμετωπίζει η Τουρκία στο έδαφός της, καθώς και τις ουσιώδεις προσπάθειες τις οποίες έχει καταβάλει για τη φιλοξενία σχεδόν τεσσάρων εκατομμυρίων προσφύγων, απέρριψε κατηγορηματικά τη χρήση της μεταναστευτικής πίεσης από την Τουρκία για πολιτικούς σκοπούς. Έκτοτε, η κατάσταση τόσο στα θαλάσσια όσο και στα χερσαία σύνορα με την Ελλάδα έχει σταθεροποιηθεί και παραμένει, σε γενικές γραμμές, ήρεμη. Ωστόσο, έχει παρατηρηθεί στροφή προς ορισμένες από τις εναλλακτικές μεταναστευτικές οδούς⁶.

⁴ <https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement/>

⁵ Κατά τους πέντε μήνες πριν από την εφαρμογή της δήλωσης, κατά μέσο όρο 3 262 μετανάστες και αιτούντες άσυλο διέσχισαν καθημερινά το Αιγαίο πέλαγος με προορισμό τα ελληνικά νησιά. Αντιθέτως, το 2019, ο μέσος ημερήσιος αριθμός αφίξεων διά θαλάσσης μειώθηκε σε 165, ενώ, το 2020, ο αριθμός αυτός μειώθηκε σε 25, μεταξύ άλλων λόγω των περιορισμών που επιβλήθηκαν εξαιτίας της COVID-19.

⁶ Για παράδειγμα, οι παράτυπες αφίξεις από την Τουρκία στην Ιταλία αυξήθηκαν κατά περισσότερο από 120 % σε σύγκριση με το 2019. Η μεταναστευτική πίεση στην Κυπριακή Δημοκρατία έχει επίσης αυξηθεί σημαντικά.

Ο βραδύς ρυθμός των **επιστροφών** έχει δημιουργήσει ανησυχίες καθ' όλη τη διάρκεια της εφαρμογής της δήλωσης. Τον Μάρτιο του 2020, οι τουρκικές αρχές ανέστειλαν τις επιστροφές στο πλαίσιο της δήλωσης, επικαλούμενες περιορισμούς λόγω της COVID-19. Παρά τις επανειλημμένες οχλήσεις από τις ελληνικές αρχές και την Επιτροπή, το ζήτημα αυτό δεν έχει επιλυθεί. Η Επιτροπή επέμεινε ότι η Τουρκία πρέπει να τηρήσει πλήρως τις δεσμεύσεις που ανέλαβε βάσει της δήλωσης ΕΕ-Τουρκίας. Στις 14 Ιανουαρίου 2021, η Ελλάδα υπέβαλε επίσημη αίτηση επανεισδοχής 1 450 επαναπατριζόμενων, η οποία δεν έγινε δεκτή από την Τουρκία.

Ο αριθμός των **επανεγκαταστάσεων** στην ΕΕ εξακολουθεί να υπερβαίνει τον αριθμό των επιστροφών στην Τουρκία. Στην Τουρκία έχουν επιστρέψει μόνο 2 140 παράτυποι μετανάστες και αιτούντες άσυλο που μετέβησαν από την Τουρκία στα ελληνικά νησιά και των οποίων οι αιτήσεις ασύλου έχουν κριθεί απαράδεκτες, ενώ 28 300 Σύριοι πρόσφυγες έχουν επανεγκατασταθεί από την Τουρκία στην ΕΕ. Στην προσπάθεια αυτή έχουν συμμετάσχει είκοσι κράτη μέλη. Για να διατηρηθεί ο σταθερός ρυθμός των επανεγκαταστάσεων, η Επιτροπή παρέχει χρηματοδότηση στα κράτη μέλη επανεγκατάστασης, ενώ η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Υποστήριξης για το Άσυλο παρέχει επιχειρησιακή στήριξη στη διαδικασία και διευκολύνει την ανταλλαγή ορθών πρακτικών μεταξύ των κρατών μελών.

Η δήλωση ΕΕ-Τουρκίας προβλέπει την ενεργοποίηση ενός εθελοντικού προγράμματος εισδοχής για ανθρωπιστικούς λόγους, όταν θα παύσουν οι παράτυπες διελεύσεις ή τουλάχιστον όταν αυτές θα έχουν μειωθεί σημαντικά και με διατηρήσιμο τρόπο. Τον Δεκέμβριο του 2017, τα κράτη μέλη ενέκριναν τις τυποποιημένες επιχειρησιακές διαδικασίες που συμφωνήθηκαν με την Τουρκία, αλλά τα κράτη μέλη δεν έχουν αποφασίσει ακόμη να ενεργοποιήσουν το πρόγραμμα.

Στο πλαίσιο της δήλωσης του 2016, η ΕΕ κινητοποίησε 6 δισ. EUR για βοήθεια **σε πρόσφυγες και κοινότητες υποδοχής στην Τουρκία**. Έως το τέλος του 2020, δεσμεύτηκε και διατέθηκε στο σύνολό του ο επιχειρησιακός προϋπολογισμός της Διευκόλυνσης για τους Πρόσφυγες στην Τουρκία, και το 65 % έχει ήδη εκταμιευτεί, σύμφωνα με την αντίστοιχη πρόοδο των έργων. Πρόκειται για σημαντική ευρωπαϊκή επένδυση στη σταθερότητα.

Η παροχή στήριξης στο πλαίσιο της διευκόλυνσης συντονίστηκε στενά με τα κράτη μέλη, άλλους χορηγούς βοήθειας, καθώς και με τις τουρκικές αρχές, και εξακολουθεί να είναι κρίσιμης σημασίας για την κάλυψη βασικών αναγκών, την προστασία, την πρόσβαση στις υπηρεσίες ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης και στην εκπαίδευση, καθώς και για την παροχή κοινωνικοοικονομικής στήριξης. Πάνω από 1,8 εκατομμύρια πρόσφυγες επωφελούνται από το Κοινωνικό Δίκτυ Ασφαλείας Έκτακτης Ανάγκης (ESSN) και, με τη στήριξη του προγράμματος για την υπό όρους μεταφορά χρημάτων για την εκπαίδευση (CCTE), περίπου 670 000 παιδιά πρόσφυγες φοιτούν σε σχολείο.

Η ΕΕ έχει ήδη διαθέσει επιπλέον 585 εκατ. EUR σε **ανθρωπιστική ενδιάμεση χρηματοδότηση** μετά τον Μηχανισμό, προκειμένου να συνεχιστούν ορισμένα καίρια έργα για την προστασία και την υγεία και να διασφαλιστεί η συνέχιση των δύο εμβληματικών προγραμμάτων της ΕΕ, του ESSN και του CCTE, έως τις αρχές του 2022. Ωστόσο, η κατάσταση των προσφύγων στην Τουρκία εξακολουθεί να επιδεινώνεται, επιβαρυνόμενη περαιτέρω από την πανδημία της COVID-19 και την οικονομική ύφεση. Ως εκ τούτου, θα απαιτηθεί συνεχής στήριξη από την ΕΕ κατά τα επόμενα έτη, όπως τονίστηκε στα

συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Δεκεμβρίου 2020. Η Επιτροπή θα υποβάλει σύντομα συγκεκριμένες προτάσεις προς τον σκοπό αυτό. Η μελλοντική χρηματοδότηση της ΕΕ θα επικεντρωθεί επίσης στη πιο μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα και τη σταδιακή μετάβαση στο τουρκικό σύστημα.

Η Τουρκία έχει ζητήσει επανειλημμένα να επιταχυνθεί η εφαρμογή της Δήλωσης του 2016, ιδίως όσον αφορά τα στοιχεία που δεν αφορούν τη μετανάστευση: την ταχεία αναζωογόνηση των ενταξιακών διαπραγματεύσεων, τον ταχύ εκσυγχρονισμό της τελωνειακής ένωσης και την ελευθέρωση του καθεστώτος των θεωρήσεων. Ωστόσο, στη δήλωση ΕΕ-Τουρκίας, όλα αυτά τα στοιχεία εξακολουθούν να υπόκεινται σε γνωστούς και συμφωνημένους όρους, κριτήρια αναφοράς και διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Η Τουρκία δεν έχει ακόμη εκπληρώσει τους σχετικούς όρους.

4. Σύνοδοι κορυφής και διάλογοι υψηλού επιπέδου

Η ΕΕ και η Τουρκία συμφώνησαν να διεξαγάγουν πολιτικούς και τομεακούς διαλόγους υψηλού επιπέδου κατά τη σύνοδο των αρχηγών κρατών ή κυβερνήσεων με την Τουρκία τον Νοέμβριο του 2015. Συμφωνήθηκε επίσης να πραγματοποιούνται τακτικές σύνοδοι κορυφής δύο φορές ετησίως με την ενδεδειγμένη μορφή. Διοργανώθηκαν τομεακοί διάλογοι υψηλού επιπέδου για πολιτικά θέματα, την οικονομία, τις μεταφορές και την ενέργεια.

Υπό το πρίσμα των μη εγκεκριμένων γεωτρήσεων της Τουρκίας στην Ανατολική Μεσόγειο, τον Ιούλιο του 2019 το Συμβούλιο αποφάσισε ότι δεν επρόκειτο προγραμματιστούν, μέχρι νεωτέρας, συνεδριάσεις στα πλαίσια των διαλόγων υψηλού επιπέδου και του συμβουλίου σύνδεσης ΕΕ-Τουρκίας. Ως αντίδραση, η Τουρκία αποφάσισε να αναστείλει τους διαλόγους εξωτερικής πολιτικής γεωγραφικού ενδιαφέροντος με την ΕΕ. Ωστόσο, τον Σεπτέμβριο 2019 πραγματοποιήθηκε συνεδρίαση των πολιτικών διευθυντών και η Τουρκία εκφράζει τώρα εκ νέου το ενδιαφέρον της για επανάληψη των συνομιλιών με την ΕΕ για θέματα εξωτερικής πολιτικής. Συνεχίστηκαν οι ad hoc επαφές σε προεδρικό και υπουργικό επίπεδο.

Οι τακτικοί διάλογοι υψηλού επιπέδου αποτελούν σημαντικό μέρος του θετικού θεματολογίου που συμφωνήθηκε να δρομολογηθεί από το Συμβούλιο του Οκτωβρίου 2020, εφόσον η Τουρκία επιδείξει ετοιμότητα να προωθήσει μια πραγματική εταιρική σχέση με την Ένωση και τα κράτη μέλη της και να επιλύσει τις διαφορές μέσω του διαλόγου και σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο.

5. Διαπροσωπικές επαφές και συμμετοχή της Τουρκίας σε προγράμματα της ΕΕ

Η συμμετοχή στα προγράμματα και τους οργανισμούς της Ένωσης αποτελεί σημαντικό στοιχείο για την ενσωμάτωση της Τουρκίας σε πολιτικές και εργαλεία της ΕΕ όταν είναι προς το αμοιβαίο συμφέρον. Κατά την περίοδο 2014-2020, η Τουρκία συμμετείχε σε εννέα προγράμματα και δύο οργανισμούς, μεταξύ των οποίων το Erasmus + και το πρόγραμμα «Ορίζων 2020». Η Τουρκία έδειξε ενδιαφέρον να συνεχίσει να συμμετέχει σε αυτά και σε άλλα προγράμματα και οργανισμούς της ΕΕ στο πλαίσιο του πολυετούς δημοσιονομικού πλαισίου για την περίοδο 2021-2027 και ζήτησε πρόσφατα να συμμετάσχει εκ νέου στο πρόγραμμα «Δημιουργική Ευρώπη».

6. Ελευθέρωση του καθεστώτος των θεωρήσεων

Στις 16 Δεκεμβρίου 2013, η ΕΕ και η Τουρκία ξεκίνησαν διάλογο για την ελευθέρωση του καθεστώτος των θεωρήσεων, παράλληλα με την υπογραφή της συμφωνίας επανεισδοχής ΕΕ-

Τουρκίας. Ο διάλογος για την ελευθέρωση του καθεστώτος των θεωρήσεων βασίζεται στον χάρτη πορείας προς ένα καθεστώς απαλλαγής από την υποχρέωση θεώρησης με την Τουρκία, ο οποίος καθορίζει 72 κριτήρια αναφοράς που πρέπει να εκπληρώσει η Τουρκία.

Η Δήλωση ΕΕ-Τουρκίας προβλέπει την επιτάχυνση της εκπλήρωσης των όρων του οδικού χάρτη με σκοπό την άρση των απαιτήσεων θεώρησης για τους Τούρκους πολίτες το αργότερο έως το τέλος Ιουνίου 2016, υπό την προϋπόθεση βεβαίως ότι η Τουρκία έχει εκπληρώσει όλα τα κριτήρια αναφοράς. Ωστόσο, έξι κριτήρια αναφοράς του χάρτη πορείας παραμένουν σε εκκρεμότητα⁷, ενώ εκείνα που θεωρείται ότι πληρούνται προσωρινά απαιτούν επίσης συνεχή παρακολούθηση. Εμπειρογνώμονες της Επιτροπής, μαζί με εμπειρογνώμονες από το Συμβούλιο της Ευρώπης, εξακολουθούν να προσφέρουν τεχνική βοήθεια στην Τουρκία για την εκπλήρωση των εναπομενουσών προϋποθέσεων.

7. Περιοριστικά μέτρα της ΕΕ

Το 2019, η Τουρκία ενέτεινε τις παράνομες δραστηριότητες γεώτρησης στα ύδατα γύρω από την Κύπρο. Παρά το γεγονός ότι οι συνεχιζόμενες παράνομες ενέργειες της Τουρκίας καταδικάστηκαν σαφώς και επανειλημμένα από την ΕΕ, δεν διακόπηκαν. Στο πλαίσιο αυτό, το Συμβούλιο Εξωτερικών Υποθέσεων του Οκτωβρίου 2019 αποφάσισε να θεσπίσει πλαίσιο περιοριστικών μέτρων, το οποίο εγκρίθηκε στις 11 Νοεμβρίου 2019.

Το πλαίσιο αυτό καθιστά δυνατή την επιβολή κυρώσεων σε φυσικά πρόσωπα ή οντότητες που ευθύνονται ή εμπλέκονται σε δραστηριότητες γεώτρησης που δεν επιτρέπονται από την Κύπρο (στα χωρικά της ύδατα, στην αποκλειστική οικονομική ζώνη της ή στην υφαλοκρηπίδα της). Οι εφαρμοστέες κυρώσεις είναι η ταξιδιωτική απαγόρευση και η δέσμευση περιουσιακών στοιχείων. Οι πρώτες καταχωρίσεις στο πλαίσιο του καθεστώτος κυρώσεων εγκρίθηκαν στις 27 Φεβρουαρίου 2020⁸.

Μετά τη στρατιωτική επιχείρηση της Τουρκίας στη βορειοανατολική Συρία, τα κράτη μέλη της ΕΕ δεσμεύτηκαν επίσης τον Οκτώβριο του 2019 να υιοθετήσουν ισχυρές εθνικές θέσεις όσον αφορά την πολιτική τους για τις εξαγωγές όπλων προς την Τουρκία βάσει των διατάξεων της κοινής θέσης 2008/944/CFSP⁹, αλλά δεν αποφάσισαν να επιβάλουν εμπάργκο όπλων. Μια τέτοια απόφαση μπορεί να ληφθεί από το Συμβούλιο με ομοφωνία.

IV. ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΟ

1. Πλαίσιο εμπορικών σχέσεων ΕΕ-Τουρκίας

⁷ Τα έξι εκκρεμή κριτήρια αναφοράς είναι: 1) σύναψη συμφωνίας επιχειρησιακής συνεργασίας με την Ευρώπη· 2) ευθυγράμμιση της νομοθεσίας για την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα με τα πρότυπα της ΕΕ, 3) θέσπιση μέτρων για την πρόληψη της διαφθοράς, 4) παροχή αποτελεσματικής δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ· 5) αναθεώρηση της νομοθεσίας και των πρακτικών για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας σύμφωνα με τα ευρωπαϊκά πρότυπα· 6) εφαρμογή του συνόλου των διατάξεων της συμφωνίας επανεισδοχής ΕΕ-Τουρκίας, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που αφορούν την επανεισδοχή υπηκόων τρίτων χωρών.

⁸ Αφορούν έναν αντιπρόεδρο και έναν αναπληρωτή διευθυντή της εταιρείας Turkish Petroleum Corporation (TPAO), δεδομένου ότι η ΤΡΑΟ σχεδιάζει, διευθύνει και υλοποιεί τις μη εγκεκριμένες γεωτρήσεις.

⁹ <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2019/10/14/council-conclusions-on-north-east-syria/>

Οι εμπορικές σχέσεις ΕΕ-Τουρκίας διέπονται από τρεις προτιμησιακές εμπορικές συμφωνίες¹⁰. Η τελωνειακή ένωση ΕΕ-Τουρκίας (ΤΕ), που δημιουργήθηκε το 1995, καλύπτει το εμπόριο βιομηχανικών αγαθών και, ως εκ τούτου, το μεγαλύτερο μέρος των εμπορικών ροών. Ωστόσο, η τελωνειακή ένωση συνεπάγεται πολύ βαθύτερη ολοκλήρωση από ό, τι μια συμφωνία ελεύθερων συναλλαγών. Υποχρεώνει την Τουρκία να ακολουθήσει το κοινό δασμολόγιο της ΕΕ και τους κανόνες για τις εισαγωγές από τρίτες χώρες, να ευθυγραμμίσει την εθνική νομοθεσία με το κεκτημένο της ΕΕ για τα εμπορεύματα και να προσαρμόσει τους κανόνες της ΕΕ για την εμπορική πολιτική, την πολιτική ανταγωνισμού και τα δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας.

Εκτός από την τελωνειακή ένωση, το Συμβούλιο Σύνδεσης ενέκρινε το 1998 συμφωνία ελεύθερων συναλλαγών για τα γεωργικά προϊόντα. Το 1996 συνήφθη χωριστή συμφωνία ελεύθερων συναλλαγών για τα προϊόντα άνθρακα, σιδήρου και χάλυβα μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ) και της Τουρκίας.

Οι διμερείς συναλλαγές αγαθών ανήλθαν σε σχεδόν 132,5 δισ. EUR το 2020. Περίπου το 41 % όλων των τουρκικών εξαγωγών αγαθών διοχετεύονται στην ΕΕ, ενώ οι εισαγωγές από την ΕΕ αντιπροσωπεύουν σχεδόν το ένα τρίτο του συνόλου των τουρκικών εισαγωγών. Η ΕΕ αποτελεί επίσης μακράν τη μεγαλύτερη πηγή άμεσων ξένων επενδύσεων στην Τουρκία, με αξία 58,5 δισ. EUR το 2018.

Μετά από μια αρχικά θετική τάση αυξημένης ευθυγράμμισης της Τουρκίας με τους κανόνες της Τελωνειακής Ένωσης, η Τουρκία αποκλίνει τα τελευταία χρόνια με όλο και πιο συστηματικό τρόπο από τους κανόνες αυτούς. Το κύριο ζήτημα είναι οι πρόσθετοι τελωνειακοί δασμοί που επιβάλλονται σε εισαγωγές από τρίτες χώρες (ακόμη και όταν οι εισαγωγές προέρχονται από την ΕΕ). Υπάρχουν επίσης πολλά άλλα ζητήματα πρόσβασης στην αγορά που απασχολούν όλο και περισσότερο μεμονωμένες επιχειρήσεις της ΕΕ, βιομηχανικές ενώσεις και κράτη μέλη, όπως μέτρα επιτήρησης, που απαιτούν τη δημοσιοποίηση ευαίσθητων δεδομένων, διακρίσεις σε βάρος των παραγωγών ελκυστήρων της ΕΕ και υπερβολικές δοκιμές και πιστοποίηση. Επιπλέον, η Τουρκία έχει συνάψει εμπορικές συμφωνίες που δεν συνάδουν με εκείνες της ΕΕ, παρά την υποχρέωσή της περί του αντιθέτου στο πλαίσιο της τελωνειακής ένωσης.

2. Εκσυγχρονισμός της τελωνειακής ένωσης

Η Επιτροπή υπέβαλε τον Δεκέμβριο του 2016 στο Συμβούλιο σχέδιο διαπραγματευτικών οδηγιών σχετικά με «μια νέα συμφωνία για τον εκσυγχρονισμό της τελωνειακής ένωσης (ΤΕ) και την επέκταση του πεδίου εφαρμογής των διμερών προτιμησιακών εμπορικών σχέσεων» με την Τουρκία. Οι εν λόγω οδηγίες προβλέπουν αυξημένη αμοιβαία ελευθέρωση του εμπορίου στους τομείς της γεωργίας και των υπηρεσιών, άνοιγμα της αγοράς για τις δημόσιες συμβάσεις και ισχυρότερες δεσμεύσεις για τον ανταγωνισμό, τα δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας και τη βιώσιμη ανάπτυξη. Η πρόταση θίγει επίσης τα σοβαρά προβλήματα λειτουργίας της τρέχουσας δομής. Η εκτίμηση επιπτώσεων που εκπόνησε η Επιτροπή κατέληξε στο συμπέρασμα ότι ο εκσυγχρονισμός θα έχει σημαντικό θετικό αντίκτυπο στην Τουρκία και θα αποφέρει σαφώς οικονομικά οφέλη στην ΕΕ.

¹⁰ Λεπτομέρειες στις επιμέρους εκθέσεις και στα ενημερωτικά δελτία του 2020 σχετικά με την εφαρμογή των συμφωνιών ελεύθερων συναλλαγών της ΕΕ — Έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής διαθέσιμο στη διεύθυνση: https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2020/november/tradoc_159048.pdf

Ωστόσο, οι συζητήσεις του Συμβουλίου σχετικά με την εν λόγω πρόταση της Επιτροπής διακόπηκαν το 2017 στο πλαίσιο της επιδείνωσης των σχέσεων ΕΕ-Τουρκίας. Το Συμβούλιο κατέληξε επίσημα στις 26 Ιουνίου 2018, και στη συνέχεια επανέλαβε στις 18 Ιουνίου 2019, ότι «δεν προβλέπονται περαιτέρω εργασίες για τον εκσυγχρονισμό της τελωνειακής ένωσης ΕΕ-Τουρκίας».

3. Οικονομική συνεργασία Πρόγραμμα οικονομικών μεταρρυθμίσεων, διάλογος, στήριξη ΔΧΟ/ΑΞΕ

Από το 2015, όλες οι υποψήφιες χώρες και οι εν δυνάμει υποψήφιες χώρες, συμπεριλαμβανομένης της Τουρκίας, έχουν υποβάλει στην Επιτροπή ετήσια προγράμματα οικονομικών μεταρρυθμίσεων (ERP), στο πλαίσιο των προσπαθειών για την ενίσχυση της οικονομικής τους διακυβέρνησης και την προετοιμασία για την ενδεχόμενη συμμετοχή τους στον μηχανισμό οικονομικού συντονισμού της ΕΕ. Το ERP περιέχει μεσοπρόθεσμες μακροοικονομικές προβλέψεις, δημοσιονομικά προγράμματα για την επόμενη τριετία και σχέδια διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων. Με βάση το ERP και την αξιολόγηση της Επιτροπής, ο ετήσιος οικονομικός και δημοσιονομικός διάλογος μεταξύ της ΕΕ και των Δυτικών Βαλκανίων και της Τουρκίας σε υπουργικό επίπεδο παρέχει στοχευμένες κατευθύνσεις οικονομικής πολιτικής για κάθε χώρα και επανεξετάζει την εφαρμογή τους.

Η ΕΕ και η Τουρκία καθιέρωσαν χωριστό **οικονομικό διάλογο υψηλού επιπέδου** το 2015 και πραγματοποίησαν την πρώτη συνεδρίασή τους στο πλαίσιο αυτό το 2016, με σκοπό την ενίσχυση των διμερών οικονομικών σχέσεων. Λαμβανομένων υπόψη των γεωτρητικών δραστηριοτήτων της Τουρκίας στην Ανατολική Μεσόγειο, τον Ιούλιο του 2019 το Συμβούλιο ανέστειλε επίσης και αυτόν τον διάλογο.

Ο **όμιλος της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων¹¹** και η **Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης (ΕΤΑΑ)** επικεντρώνουν επί του παρόντος τις δραστηριότητές τους στην Τουρκία στον ιδιωτικό τομέα¹².

4. Άλλοι βασικοί τομείς προτεραιότητας

Ο τομέας της **ενέργειας** έχει γεωστρατηγική σημασία στις σχέσεις ΕΕ-Τουρκίας. Ανταλλαγές απόψεων επί θεμάτων όπως η πυρηνική ασφάλεια ή οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας πραγματοποιούνται στο πλαίσιο τομεακών συνεδριάσεων της συμφωνίας σύνδεσης. Τον Μάρτιο του 2015 θεσπίστηκε πλαίσιο διαλόγου υψηλού επιπέδου για την ενέργεια· πραγματοποιήθηκαν όμως μόνο δύο συνεδριάσεις, κυρίως λόγω της άρνησης της Τουρκίας να συνεδριάσει σε υπουργικό επίπεδο. Οι μη εγκεκριμένες δραστηριότητες γεωτρήσεων της Τουρκίας στην Ανατολική Μεσόγειο είχαν ως αποτέλεσμα την αναστολή του διαλόγου. Το 2018 ανεστάλη το καθεστώς παρατηρητή του τουρκικού φορέα διαχείρισης του συστήματος μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας (TEIAS) στο Ευρωπαϊκό Δίκτυο Διαχειριστών Συστημάτων

¹¹ Συμπεριλαμβανομένου του Ευρωπαϊκού Ταμείου Επενδύσεων. Στα συμπεράσματα του Ιουλίου 2019, το Συμβούλιο κάλεσε την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων να επανεξετάσει τις δανειοδοτικές της δραστηριότητες στην Τουρκία, ιδίως όσον αφορά δάνεια εξασφαλιζόμενα με κρατικά ομόλογα.

¹² Στο τέλος του 2019, η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕπ) είχε συνολικό εκταμιευθέν άνοιγμα στην Τουρκία ύψους 12,3 δισ. EUR. Οι δανειοδοτήσεις της ΕΤΕπ προς την Τουρκία έχουν μειωθεί σημαντικά από το 2016 και, μετά τα περιοριστικά μέτρα της ΕΕ του 2019, δεν υπεγράφησαν δάνεια προς την Τουρκία το 2020. Η ΕΤΑΑ συνέχισε να στηρίζει τις δραστηριότητες του ιδιωτικού τομέα στην Τουρκία το 2020 και επιπλέον προέβη σε άκρως επιλεκτικό δανεισμό προς τον δημόσιο τομέα για τη χρηματοδότηση της αγοράς εξοπλισμού κρίσιμης σημασίας που χρειάζονται τα δημόσια νοσοκομεία στην Τουρκία για την καταπολέμηση της πανδημίας COVID-19. Ο συνολικός όγκος των επενδύσεων της ΕΤΑΑ στην Τουρκία το 2020 ανήλθε σε 1,8 δισ. EUR.

Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας. Εκφράστηκαν ανησυχίες σχετικά με την έλλειψη συνεργασίας του TEIAS σε έργα ηλεκτρικής ενέργειας που σχετίζονται με την τουρκοκυπριακή κοινότητα, γεγονός που ενδέχεται να επηρεάσει το δίκτυο ολόκληρης της νήσου. Το 2019, η Τουρκία διαβίβασε την αναθεωρημένη εθνική έκθεση για τις προσομοιώσεις ακραίων καταστάσεων σχετικά με το έργο παραγωγής πυρηνικής ενέργειας στο Akkuyu, οι δε τεχνικοί εμπειρογνώμονες αντάλλαξαν απόψεις σχετικά με τη διοργάνωση της αξιολόγησης από ομοτίμους από την ENSREG, στην οποία η Τουρκία έχει καθεστώς παρατηρητή. Η **χρηματοδοτική συνδρομή της ΕΕ** χρησιμοποιήθηκε εκτενώς για τη χρηματοδότηση πληθώρας ενεργειακών έργων, με αυξανόμενη στροφή προς τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και την ενεργειακή απόδοση.

Οι σχέσεις μεταξύ Τουρκίας και ΕΕ στον **τομέα των μεταφορών** εξακολουθούν να αποτελούν πρόκληση παρά την ύπαρξη κοινού ενδιαφέροντος για την οδική ασφάλεια, τη βιώσιμη αστική κινητικότητα ή τις πράσινες θαλάσσιες μεταφορές. Μετά την αναστολή των διαπραγματεύσεων για τη **συνολική συμφωνία αερομεταφορών** μεταξύ ΕΕ-Τουρκίας σύμφωνα με τα συμπεράσματα του Συμβουλίου του Ιουλίου 2019, η εντολή της Επιτροπής έληξε τον Ιούνιο του 2020. Η Τουρκία εξέφρασε πρόσφατα ενδιαφέρον για επανέναρξη των διαπραγματεύσεων. Ταυτόχρονα, η Τουρκία δεν αναγνωρίζει το δικαίωμα των αερομεταφορέων της ΕΕ να εκτελούν πτήσεις προς την Τουρκία από κράτος μέλος της ΕΕ διαφορετικό από εκείνο που εκδίδει την άδεια.

Η επέκταση του κεντρικού **δικτύου ΔΕΔ-Μ** στην Τουρκία είναι ένα ακόμη ζήτημα που παρεμποδίζει τη συνεργασία ΕΕ-Τουρκίας. Η έλλειψη συμμόρφωσης της Τουρκίας με το πρωτόκολλο της Άγκυρας για την πρόσβαση σε λιμένες και αερολιμένες παρεμποδίζει την ολοκλήρωση της επέκτασης του ΔΕΔ-Μ. Η ολοκλήρωση της επέκτασης είναι επίσης σημαντική όσον αφορά την υλοποίηση του έργου κατασκευής της σιδηροδρομικής γραμμής Halkali-Kapikule.

Όσον αφορά τη **συνεργασία σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις**, η ΕΕ έχει ενθαρρύνει την Τουρκία να προσχωρήσει στις σχετικές διεθνείς συμβάσεις στον τομέα της αστικής δικαιοσύνης. Η Τουρκία είναι ήδη συμβαλλόμενο μέρος των συμβάσεων της Χάγης στον τομέα του οικογενειακού δικαίου και των διακρατικών διαφορών. Η Τουρκία θα πρέπει να λάβει αποτελεσματικά μέτρα για να εξασφαλίσει αποδεκτή μείωση των καθυστερήσεων στις διαδικασίες που απορρέουν από τη σύμβαση της Χάγης του 1980 για τα αστικά θέματα της διεθνούς απαγωγής παιδιών και να προωθήσει τη χρήση της διεθνούς διαμεσολάβησης σε τέτοιες περιπτώσεις.

Όσον αφορά τη **συνεργασία στον τομέα της ποινικής δικαιοσύνης**, το 2019 η Τουρκία όρισε έξι σημεία επαφής για να διευκολύνει την ανταλλαγή μη ευαίσθητων πληροφοριών με την Eurojust. Το 2020, η Τουρκία ενεπλάκη σε 20 επιχειρησιακές υποθέσεις της Eurojust. Επιπλέον, η Eurojust συμπεριέλαβε την Τουρκία στην τετραετή στρατηγική συνεργασίας της Eurojust (2020-2024). Στο Συμβούλιο εκκρεμεί απόφαση με την οποία εξουσιοδοτείται η Επιτροπή να διαπραγματευθεί συμφωνία συνεργασίας στον τομέα της ποινικής δικαιοσύνης μεταξύ Eurojust και Τουρκίας.

Στις 22 Φεβρουαρίου 2021 το Συμβούλιο ενέκρινε συμπεράσματα¹³ σχετικά με τον αναθεωρημένο ενωσιακό κατάλογο **μη συνεργάσιμων περιοχών φορολογικής**

¹³ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6329-2021-INIT/el/pdf>

δικαιοδοσίας. Η Τουρκία κλήθηκε να επιλύσει όλα τα εκκρεμή ζητήματα όσον αφορά την αποτελεσματική ανταλλαγή πληροφοριών με όλα τα κράτη μέλη, όπως ορίζεται στα συμπεράσματα του Συμβουλίου. Η Τουρκία αναμένεται να αναλάβει δεσμεύσεις σε υψηλό πολιτικό επίπεδο έως τις 31 Μαΐου 2021 και να ενεργοποιήσει αποτελεσματικά τη σχέση αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών με όλα τα κράτη μέλη έως τις 30 Ιουνίου.

Όσον αφορά την **πολιτική προστασία**, η Τουρκία συμμετέχει στον μηχανισμό πολιτικής προστασίας της Ένωσης (ΜΠΠΕ) από το 2016. Η Τουρκία συμμετέχει ενεργά στα περιφερειακά προγράμματα του ΜΠΒ για την πολιτική προστασία και θα επωφεληθεί από το επόμενο περιφερειακό πρόγραμμα του ΜΠΒ για την πρόληψη των πλημμυρών και τη διαχείριση των κινδύνων δασικών πυρκαγιών, το οποίο ξεκίνησε επίσημα στις 15 Νοεμβρίου 2020.

V. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Από τον περασμένο Δεκέμβριο, η Τουρκία επιδεικνύει πιο ήρεμη και εποικοδομητική στάση σε διάφορα ζητήματα, μεταξύ των οποίων οι διμερείς σχέσεις της με διάφορα κράτη μέλη της ΕΕ. Πρόκειται για θετικά και ευπρόσδεκτα βήματα προόδου. Η πανδημία COVID-19 εντείνει περαιτέρω τα αμοιβαία οφέλη μιας σχέσης συνεργασίας. Ωστόσο, αυτή η διαδικασία αποκλιμάκωσης παραμένει εύθραυστη. Χρειαζόμαστε περισσότερο χρόνο για να κρίνουμε κατά πόσον είναι βιώσιμη και αξιόπιστη και αποφέρει διαρκή αποτελέσματα, μεταξύ άλλων υπό το πρίσμα της επιδεινούμενης εγχώριας κατάστασης στην Τουρκία.

Για την εμβάθυνση της τρέχουσας δυναμικής και την παροχή κινήτρων για τη σύσφιγξη των δεσμών ΕΕ-Τουρκίας σε όλους τους τομείς, πιστεύουμε ότι η Ένωση θα πρέπει να θέσει επί τάπητος ορισμένους πιθανούς τομείς συνεργασίας, ώστε να καταστεί δυνατή μια προοδευτική, αναλογική και αναστρέψιμη προσέγγιση. Τα βήματα αυτά είναι προς το κοινό μας συμφέρον και θα μπορούσαν να συνεχιστούν σταδιακά — υπό την προϋπόθεση βεβαίως ότι οι εποικοδομητικές προσπάθειες της Τουρκίας θα συνεχιστούν και θα ενισχυθούν τους επόμενους μήνες.

Τα μέτρα αυτά μπορούν να περιλαμβάνουν:

1. αποτελεσματικότερη και αμοιβαία επωφελή εφαρμογή των βασικών τομέων της δήλωσης ΕΕ-Τουρκίας του 2016, ιδίως όσον αφορά τη **διαχείριση της μετανάστευσης**. Αυτό θα σήμαινε ειδικότερα ότι η Τουρκία θα επαναλάβει χωρίς περαιτέρω καθυστέρηση τη διαδικασία **επιστροφών** από τα ελληνικά νησιά, αρχής γενομένης με τους 1450 επαναπατριζόμενους των οποίων τα ένδικα μέσα έχουν εξαντληθεί.
2. Από την άλλη πλευρά, τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να επιταχύνουν τις **επανεγκαταστάσεις** από την Τουρκία στην Ένωση, με βάση την πρόοδο που έχει σημειωθεί μέχρι στιγμής. Θα πρέπει να ληφθούν υπόψη ιδίως οι πλέον ευάλωτες ομάδες Σύρων προσφύγων στην Τουρκία.
3. Η ενίσχυση των ήδη σημαντικών **οικονομικών δεσμών** μας είναι άλλη μία επωφελής κατάσταση και για τις δύο πλευρές, ιδίως στο σημερινό δύσκολο οικονομικό κλίμα. Στο επίκεντρο αυτής της προσπάθειας θα βρίσκονται ο εκσυγχρονισμός και η επέκταση του πεδίου εφαρμογής της τρέχουσας **τελωνειακής ένωσης** ΕΕ-Τουρκίας,

όπως έχει ήδη προτείνει η Επιτροπή. Με τον τρόπο αυτό εξασφαλίζεται επίσης ένα κατευθυντήριο πλαίσιο για την πραγματοποίηση οικονομικών μεταρρυθμίσεων στην Τουρκία. Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να συμφωνήσουν επί των διαπραγματευτικών οδηγιών και να εξουσιοδοτήσουν την Επιτροπή να αρχίσει διαπραγματεύσεις για τον εν λόγω εκσυγχρονισμό, υπό την προϋπόθεση ότι η Τουρκία θα λάβει συγκεκριμένα μέτρα για την εξάλειψη των υφιστάμενων εμπορικών φραγμών.

4. Η διατήρηση ανοικτών διαύλων επικοινωνίας είναι χρήσιμη — μεταξύ άλλων για τη στήριξη των οικονομικών και τομεακών μεταρρυθμιστικών δεσμεύσεων της Τουρκίας. Ως εκ τούτου, θα μπορούσαν να δρομολογηθούν εκ νέου οι **διάλογοι υψηλού επιπέδου** που είχαν προηγουμένως ανασταλεί, σχετικά με την οικονομία, την ενέργεια, τις μεταφορές, τις πολιτικές εξελίξεις, την εξωτερική πολιτική και την πολιτική ασφάλειας, και να ξεκινήσουν διάλογοι και για άλλα θέματα, όπως η πράσινη συμφωνία/η κλιματική αλλαγή, η εσωτερική ασφάλεια, οι διαθρησκευτικές σχέσεις και ο πολιτισμός.
5. Η αύξηση των **διαπροσωπικών επαφών** είναι ένα ακόμη μέτρο οικοδόμησης εμπιστοσύνης. Η Επιτροπή προτίθεται να συνεχίσει να διευκολύνει τη συμμετοχή της Τουρκίας στην επόμενη γενιά προγραμμάτων της ΕΕ, όπως το Erasmus+, το πρόγραμμα «Ορίζων Ευρώπη» κ.λπ. στο πλαίσιο του νέου πολυετούς δημοσιονομικού πλαισίου. Η Επιτροπή παραμένει πρόθυμη να παρέχει στην Τουρκία συμβουλές σχετικά με τις λεπτομέρειες των εκκρεμών κριτηρίων αναφοράς που ορίζονται στον χάρτη πορείας για την ελευθέρωση του καθεστώτος θεωρήσεων.

Εάν, ωστόσο, η Τουρκία δεν προχωρήσει εποικοδομητικά στην ανάπτυξη μιας γνήσιας εταιρικής σχέσης με την ΕΕ, αλλά αντίθετα επανέλθει σε νέες μονομερείς ενέργειες ή προκλήσεις κατά παράβαση του διεθνούς δικαίου, με στόχο να βλάψει τα συμφέροντα της ΕΕ και των κρατών μελών της, ιδίως στην Ανατολική Μεσόγειο, θα πρέπει να καταστεί σαφές ότι αυτό θα έχει **πολιτικές και οικονομικές συνέπειες**, όπως αναφέρεται στην έκθεση. Περαιτέρω μέτρα της ΕΕ θα πρέπει να είναι εστιασμένα, αναλογικά και αναστρέψιμα, προκειμένου να προσαρμόζονται στην κατάσταση και στο επίπεδο απειλής ή πρόκλησης με τον καλύτερο δυνατό τρόπο, να παρέχουν κίνητρα για την επιστροφή σε μια συνεργατική τροχιά και να αποφεύγουν μια δυναμική αρνητικής κλιμάκωσης.

Εκτός από την αναστολή των στοιχείων της προσφοράς εποικοδομητικής συνεργασίας που αναφέρονται ανωτέρω, θα πρέπει να προβλέψουμε έξυπνα, κλιμακούμενα αλλά και αναστρέψιμα **περιοριστικά μέτρα**, με βάση τα ισχύοντα μέτρα. Τα μέτρα αυτά θα μπορούσαν σταδιακά να περιλαμβάνουν:

1. την έγκριση των **πρόσθετων καταχωρίσεων** που συμφωνήθηκαν ήδη από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Δεκεμβρίου·
2. τα περιοριστικά μέτρα στο πλαίσιο των υφιστάμενων πλαισίων κυρώσεων θα μπορούσαν να **ενισχυθούν** και να εξεταστεί το ενδεχόμενο να συμπεριληφθούν νομικές οντότητες·
3. περαιτέρω περιορισμούς στην **οικονομική συνεργασία ΕΕ-Τουρκίας**, συμπεριλαμβανομένων των δραστηριοτήτων της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων και άλλων χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων·

4. μέτρα που **στοχεύουν άλλους τομείς** που είναι σημαντικοί για την τουρκική οικονομία, όπως η απαγόρευση παροχής τουριστικών υπηρεσιών, οι αρνητικές ταξιδιωτικές συμβουλές από τα κράτη μέλη κ.λπ.
5. πρόσθετα μέτρα της ΕΕ στον τομέα της **ενέργειας και τους συναφείς τομείς**, όπως απαγορεύσεις εισαγωγών/εξαγωγών για ορισμένα αγαθά και τεχνολογίες·

τελευταίο, αλλά εξίσου σημαντικό, και σύμφωνα με τα συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Δεκεμβρίου 2020, η Επιτροπή θα καταρτίσει επίσης άμεσα εναλλακτικές λύσεις για τη συνέχιση της **χρηματοδότησης των προσφύγων και των κοινοτήτων υποδοχής** στην Τουρκία. Δεδομένων των σοβαρών επιτόπιων αναγκών και του σημαντικού φόρτου που εξακολουθεί να επωμίζεται η Τουρκία στο πλαίσιο αυτό, πρόκειται για μια ευρωπαϊκή επένδυση στη σταθερότητα και την αλληλεγγύη. Είναι πραγματικά προς το συμφέρον μας να αξιοποιήσουμε εποικοδομητικά τις επιτυχίες των τελευταίων ετών.